ՀԱՅԷԶԵՐ

ԵՐԳ ԶԱՔԱՐԻԱՑԻ

Դու արեգական նման ելանես ի յառաւօտ,
Պայծառ հառագայթ լուսով կու լլնուս զաշխարհս նամարէն:

Պատկեր գեղեցիկ լուսով՝ նրկարեալ ի յԱրարդէն,
Ճոխ եւ նեմելով ծագիս բաւալմամբ յամէն վայրէն :

Դու ես բոլորեալ լուսին լուսաւոր ի տաճուհրնգին .
Գիշերին մեղմով զրնա , փարատես զխաւարն ի տանէն :

Դու պայծառ մոյար ասեղ 1), երեւիս ի յերեկոյին .
Ոսոսոս ասեղօք ճրագիս , միշտ ի վառ յանգոյս լուսէն :

ՅԱդենայ դրախտէն ես դու , որնկեցար նրգոր ի բուզկէն .
Ի իմ անմահութեան պրտուղ՝ միշտ կանաչ ես եւ լուսեղէն:

Դու թեթեւ ամպ անձրեւին , մեղմ ցօղես ի յառաւօտէն .
Զարդարին երկիրս 2) բուսով , ծառք եւ տունկք յորանան 3) ի մէն.

Ի գետն ի Փիսոն նմանիս , ելանես յԵմաւոն լեռնէն .
Գաս ի յԱպրշան երկիրն , եւ ոսկին բուսանի ի մէն :

Դու Գիհոն մանրածաւալ, ելանես ի Լուսին լեռնէն .
Հաստանես զԵթովպիա , Եգիպտոս զովանայ ի մէն :

Դու ծիծաղազնուց Տիգրիս , ելանես 4) ի գեղջն ոլորէն .
Ասորեստանեօք պատիս , 'ւ արբենան երկիրս նամարէն :

Դու յերկու ականց Եփրատ , ելանես ի յոսկեանց ակնէն ,
Միանաս դու ընդ Տիգրիս , որոր տաս ի Պարսկաց տանէն :

. . . . . 5)

Զսովեալս ի Սիոնն 6) կոչեա՛, կերակրեա զիս յանման հացէն,
Բաժակ բերկրութեան ես դու , արբեցո՛ ի քո սուրբ որթէն :

Տպագրած թիւ՝ 556 , Ս. Ղազար :

1) « Ասեղ » բսել կ'ուզէ :

2) Զեռ. յերկիրս : 3) Զեռ. Ցորանան : 4) Զեռ. Երանես : 5 Հոս՝ երկու տող՝ գրեթէ անընթեռնելի : 6) Զեռ. Սիուն :

ԱՆՏՈՆԻՈՍ ԵՒ ԿԼԷՈՊԱՏՐԱ

ԱՐԱՐՈՒԱԾ Գ.

ՏԵՍԱՐԱՆ Ա.

Սուրիայ մէջ դաշտ մը :
Կը մնայ վիճեթիկոս , որպէս յաղթանակով , հետը Սիլիոս
եւ ուրիշ Հռոմայեցիներ , սպաներ ու գինուորներ .
Թակուրի մեռած մարմինը իր առջեւէն տարուելով :

ՎԵՆ. *Հիմա , Պարթեւ՝ նետաձիգ , գո՛ւն գարնը ելեցար , ու ժպտող բա՛ղդը*
Հիմա կը բասոսի մահուանը գի՛ս վրը ի ժառուն
Կը կարգէ : Թագաւորին որդւոյն մարմինը բանակին
Առջին կրեցէք : Քու Թակուրդ հատուցում ա՛ս կուտայ , Հը բո՛տ ,
Կը բասոսի փոխարէն :

ՍԻԼ. *Քաջազնի՛ւ Վենտիդիոս ,*
Մինչ սուրդ դե՛ռ ջերմ է Պարթեւ արիւնով , հետապնդէ՝
Փախստական Պարթեւներուն , մարակ ի կուշտ աշտանակէ՝
Մարաստան , Միջագետք , ու հասնին ապաստաններն
Ուր պարտեալներն ապաւէնի կը փախչին , որպէս զի մե՛ծ
Զօրապետդ Անտոնիոս յաղթական կառք քեզ հեծցընէ
Ու պրտանիները գլուխդ դնէ :

ՎԵՆ. *Ո՞վ Սիլիոս , Սիլիոս ,*

digitised by A.R.A.R.@

Թուական է ինչ որ ըրի։ Ըստորադաս մը, լա՛ւ դիտէ,
Կրնայ կարի՞ մեծ գործ գործել. զի ան գիտցիր, ո՛վ Սիլիոս,
Լաւագոյն է զանց ընել գործ, քան մեր գործերով չափազանց բարձր
Անուն ստանալ, երբ հեռո՛ւն է տէրն որուն կը ծառայենք։
Կեսարն ու Անտոնիոս միշտ աւելի վաստրկած են
Ցեղակալի միջոցաւ քա՛ն անձամբ անձին. Սոսիոս՝ ան
Որ իմ տեղս էր Սուրիոյ մէջ, իր ենթասպան՝ արագ համբաւ
Կուտէլուն, զոր վայրկեանէ վայրկեան փառքով կը ստանար,
Ինկաւ շնորհէ։ Ով որ մարտի մէջ իր պետէն աւելի գործ
Կը տեսնէ, իր պետին պե՛տը կը դառնայ, և զօրակա՞նը
Իր բընիկ յատկութեամբն իսկ փառատենչ՝ յաւէտ կ'ընտրէ
Կորուստ քան շահ որ կըսպառնայ զինքն ըստուերել։ Աւելի գործ
Կրնամ տեսնել Անտոնիոսի օգտին համար, բայց ատ կրնայ
Զինք վշտացնել, և պէտք է չա՞նքըս՝ արդիւնքըս զոհ երթայ
Իր վշտացման։

ՍԻԼ. Վենտիդիո՛ս, դուն ունիս ան առանց որու
Զօրականն ու իր թուրն հազիւ կրնան զանազանուիլ
Իրարմէ։ Պիտի գրե՞ս Անտոնիոսին։

ՎԵՆ. Խոնարհաբար
Պիտի իրեն իմաց տամ թէ ի՞նչ արդիւնքներ մենք ստացանք
Իր անունով, պատերազմի այդ մոգական կոչումով. թէ ի՞նչպէս
Իր գրոշներով ու լաւ վճարուած զօրքերով պատերազմի
Դաշտէն վտտած դուրս վանեցինք Պարթեւական դեռ անյաղթ
Այրուձին։

ՍԻԼ. Ո՞ւր է հիմա։

ՎԵՆ. Ամէնք երթալ կը մտադրէ,
Ուր, որքան փո՛յթ ճեպով թոյլ տայ բեռը զոր մեզ հետ կը տանինք
Իր առաջ պիտի ելլենք։ Ցառա՛ջ, երթա՞նք։

(Կը դադրի)

ՏԵՍԱՐԱՆ Բ.

Հռոմ — Նախասենեակ մը Կեսարի տան մէջ։

ԱԳՐ. Ի՞նչ, զատուեցա՞ն եղբայրներն իրարմէ։

ԷՆՈ. Գործերնին լմնցուցին Պոմպէի հետ. ան գընաց,
Իսկ միւս երե՛քը կնիք դնելու վրայ են։ Հոկտաւիա
Կուլայ Հռոմէ մեկնելուն։ Կեսար տրտում է, Լեպիտոս՝
Պոմպէի խրախճանէն ի վեր, ինչպէս կ'ըսէ Մենաս
Գլխի պտուտէ կը նեղուի։

ԱԳՐ. Ան վեհոգի Լեպիտոս է։

ԷՆՈ. Խիստ չքնաղ մարդ։ Ո՜հ ինչքա՞ն սէր ունի ան Կեսարի վրայ։

ԱԳՐ. Բայց ինչքա՞ն սիրով ան Մարկ-Անտոնիո՛սը կը պաշտէ։

ԷՆՈ. Կեսա՞ր։ Իրա՛ւ, Արամա՛զդն է ան մարդոց։

ԱԳՐ. Հապա ի՞նչ է Անտոնիոս։ Աստուա՛ծն Արամազդի։

ԷՆՈ. Կեսարի՞ վրայ էր խօսքդ։ Ո՜հ արարածն այդ անանման։

ԱԳՐ. Ո՞վ Անտոնիոս, ով հազարան թռչունքդ դու Արաբիոյ։

ԷՆՈ. Դուն Կեսարն ուզես գովել, ըսէ Կեսար, ալ ատ բաւ է։

ԱԳՐ. Իրա՛ւ, երկուքն ալ անուշեց պատուական գովեստներով։

ԷՆՈ. Բայց Կեսա՛ր աւելի շատ կը սիրէ։ Սակայն դարձեալ.
Անտոնի՛սը կը սիրէ։ Ո՜հ խելք, միտք՝ լեզու, հաշիւ,
Գրող, երգող, բանաստեղծ չի՛ կրնար խորհիլ՝ խօսիլ, ցոյց տալ
Գրել, երգել, քերթել ոգել, ո՜հ իր սէ՛րն առ Անտոնիոս։
Բայց գալով Կեսարի, ծունկի եկէք, ծունկի եկէք,
Ու հիացէք։

ԱԳՐ. Երկուքն ալ կը սիրէ։

ԷՆՈ. Իր թեւերո՞ն

digitised by A.R.A.R.@

Են անոնք, ու ինք բըզէ՛ղը անոնց։ (Նէրօնի ֆողոյին) Ասի կոչն է
Զի հեծնելու։ Մնաս բարով, ազնիւրդ իմ Ագրիպպա։

ԱԳՐ. Բարի բաղդ, քաջ զօրական, և բարի երթ։

(Կը դնեն Կեսար, Անտոնիոս, Լեպիդոս և Հոկտաւիա)

ԱՆՏ. Ասկէ անդին աւելորդ է։

ԿԵՍ. Իմ անձիս մէկ մեծ մա՛ն ինէ կ՚առնէք կը տանիք։ Լաւ վարուեցէք
Անոր հետ։ Քոյր, արդեամբ ցոյց տուր ինքզինքդ այնպիսի կին
Ինչպէս միտքս քեզ կը նկարէ, և ինչպէս ամենէն լայն
Իմ երաշխիքս պէտք է փորձուդ իրաւանայ։ Մեծատոգի
Անտոնիոս, թոյլ մի տար որ լաւութեան այն հրաշակերտն
Որ երկուքնուս մէջ գրուեցաւ՝ իրը շաղախ մեր սէրը պինդ
Բռնելով զայն ամրակուռ պահելու, վէմ մը դառնայ
Անոր ամրո՛ցը քարկոծող, զի լաւագո՛յն կրնայինք մենք
Սիրել առանց այս միջնորդին, եթէ երկու կողմէ ասի
Գուրգուրանքով նայուելու չէ։

ԱՆՏ. Մի՛ թշնամանք ընէք ինձ
Ձեր կասկածով։

ԿԵՍ. Ըսած եղայ։

ԱՆՏ. Թէև ատոր մէջ մեծ հոգ
Դուք ցոյց կուտաք, ամենափո՛քրը պատճառ չի՛ պիտի գտնէք
Ձեր երկնչել թուածին։ Այսպէս ուրեմն, աստուածներն ո՞ղջ
Պահեն Ձեզ, և Ձեր մտքին խորհուրդներուն ծառայեցնեն
Հռոմայեցու սիրտերը։ Հո՛ս մենք կը դատուինք իրարմէ։

ԿԵՍ. Երթաս բարո՛վ, շա՛տ սիրելի իմ քոյրը, երթաս բարո՛վ,
Ցարերը համայն ազնիւ ըլլան քեզ, ու սիրարդ հանգիստ պահեն.
Երթաս բարո՛վ։

ՀՈԿՏ. Ազնուակա՛ն եղբայրը՛ս։

ԱՆՏ. Ապրին է աչքերուն մէջ. սիրոյ գարունն է ատի,
Ու այս արցունք՝ տարտինները են զայն բերող։ Զուարթ եղիք։

ՀՈԿՏ. Ցեր իմ, աղէկ նայէ ամուսինիս տանը ու...

ԿԵՍ. Ի՞նչ, Հոկտաւիա։

ՀՈԿՏ. Ականջէդ վար պիտի ըսեմ...

ԱՆՏ. Լեզուն սրտին չի հնազանդիր, ոչ ալ իր սիրտ կրնայ լեզուին
Իմաց տալ. կայսրին աղուտիպտիւկ փետուրն է
Որ ջուրերուն լի ամուսին՝ ուռած երե՛սը կը կենայ
Ու ո՛չ մէկ կողմ կը հակի։

ԷՆՈ. Կեսար արցունք պիտի թափէ՞։

ԱԳՐ. Ստուեր մը կայ դէմքին վրայ։

ԷՆՈ. Իր յարգը ատ պիտի կոտրէր,
Եթէ ձի մը եղած ըլլար, նոյն բանն է, երբ մարդ մ՚է ան։

ԱԳՐ. Ի՞նչ պատճառով, Էնոբարբոս։ Երբ Անտոնիոս մեռած գտաւ
Ցուլիոս Կեսարն, մունչելու պէս գրեթէ լաց կոծ ըրաւ,
Եւ արտասուեց երբ սպաննուած գտաւ Բրուտո՛սը Փիլիպպի։

ԷՆՈ. Ատ տարին, իրա՛ւ, պաղէ մը կը նեղուէր։ Իր կամաւ
Խորտակածին վրայ ի՞նք այնքան, հաւատա՛, կ՚ողբար որ
Եա՛լ սկսայ արտասուել։

ԿԵՍ. Ո՛չ, իմ անուշ Հոկտաւիսա,
Պիտի անվրէպ լուրջս առնես, ժամանա՛կն այնքան սրընթաց
Պիտի չերթայ որ քու վրդովդ խորհելս անցնի։

ԱՆՏ. Օն, պարոն, օ՞ն,
Պատրաստ եմ Ձեզ հետ մտցնել իմ սիրոյս զօրութեան մէջ,
Ցեսէք, հո՛ս Ձեզ ունիմ, այսպէս ահա կը ձգեմ երթաք
Ու կը յանձնեմ աստուածներուն։

ԿԵՍ. Երթաս բարո՛վ, գոհ դուարթ ըլլաս։

ԼԵՊ. Թող աստղերուն թիւը բոլոր լոյս արձակէ քու աղօր
Ճանապարհիդ։

ԿԵՍ. Երթաս բարով, երթաս բարով (Համբուրելով Հոկտաւիան)

ԱՆՏ. Մնաք բարով։

(Փողոյին — կը դնեն)

digitised by A.R.A.R.@

ՏԵՍԱՐԱՆ Գ.

Ադեմասնդրիա, սենեակ մը պալատին մէջ
Կը մնան Կլէոպատրա, Շարմիան, Իրաս ու Ալէքսաս։

ԿԼԷՈ. Մարդը ո՞ւր է։
ԱԼԷՔ. Կէս սարսափած կը քաշուի դալ։
ԿԼԷՈ. Օ՜ն, օ՜ն, պարոն,
Եկուր հոս։
(Կը հանէ պարկամբէր)
ԱԼԷՔ. Վեհափառ Տիկին բարի, Հերովդէս
Հրէաստանի արքան չի՛ համարձակիր նայիլ Ձեր վրայ
Բայց միայն Ձեր բարեհաճ մէկ ատենին։
ԿԼԷՈ. Ատ Հերովդին
Պիտի գրլո՛ւիս ուզեմ։ Բայց ի՞նչպէս, երբ գացած է
Անտոնիոս որուն ձեռքով ատ կրնայի հրամայել։
Մօտ եկուր։
ՊՏԳ. Վեհափառ Տիկին բարի...
ԿԼԷՈ. Հոկտաւիան
Դիտեցի՞ր։
ՊՏԳ. Այո՛, ահեղ թագուհի։
ԿԼԷՈ. Ո՞ւր։
ՊՏԳ. Տիկին,
Հռոմի մէջ դէմքին շիտակ նայեցայ, և տեսայ զինք
Երբ եղբօրն ու Անտոնիոսի մէջտեղ զինք կը տանէին։
ԿԼԷՈ. Հասակը բա՞ձր է ինծի չափ։
ՊՏԳ. Ո՛չ, տիկին, չէ։
Իրեն խօսի՛լը
ԿԼԷՈ. Լրսեցի՞ր։ Բարձր ու սո՞ւր է իր խօսուա՛ծքը թէ ոչ մեղմ։
ՊՏԳ. Տիկին, խօսի՛լը լրսեցի։ Ցած ձայն ունի։
ԿԼԷՈ. Ա՛յնքան աղէկ
Ձէ ատիկա։ Ան չկրնար ախորժ զգալ իրմէ երկար։
ՇԱՐ. Ախորժ զգա՜լ անկէ, Խի՛ս, կարելի՞ բան է ատիկա։
ԿԼԷՈ. Իմ՝ ալ կարծիքս է ատիկա, Շա՛րմիան։ Լեզու չունի
Ոչ ալ հասակ։ Ի՞նչ վեհութիւն կայ գնացքին մէջ։ Միտքդ բե՛ր
Եթէ երբէք վեհաշուք շնորհք տեսած ես։
ՊՏԳ. Կը սողայ,
Իր շարժումն ու իր կացք նո՛յնն են գրեթէ. իր երեւո՛յթը
Մարմին մ'է քան կեանք՝ հոգի, արձան մը քան
Ընդող էակ։
ԿԼԷՈ. Ստո՞ւգ է ատ։
ՊՏԳ. Եթէ ոչ՝ ա՛չք չունիմ դիտող։
ՇԱՐ. Երեք հոգի իրմէ աղէկ դիտող չկայ Եգիպտոս։
ԿԼԷՈ. Շա՜տ բանգէտ է, կը տեսնեմ։ — Դեռ անոր վրայ բան չտեսանք.
Մարդը լաւ դատում ունի։
ՇԱՐ. Պատուական՝ է։
ԿԼԷՈ. Խնդրեմ, տարի՛ք
Գուշակէ։
ՊՏԳ. Այրի մը՝ է նէ, տիկին...
ԿԼԷՈ. Այրի՞։ Շա՛րմիան,
Մարիկ ըրէ։
ՊՏԳ. Եւ կը կարծեմ, երեսուն մը պիտի ըլլայ։
ԿԼԷՈ. Իր դէմքը մի՛ քրդ պահա՜ծ ես։ Երկայն է ան թէ կը լրոր։
ՊՏԳ. Կը լրոր՝ նոյն իսկ պակասաւոր դատուելու չափ։
ԿԼԷՈ. Եւ մեծ մասամբ՝ պակասամիտ կ'ըլլան ատ կերպ եղողներն։
Ինչ ի՞նչ գոյն է։
ՊՏԳ. Սեւագեղեցիկ գոյն։ Տիկին, ան իր ձակատ

digitized by A.R.Ink.com

Ցած ոչքան որ կարելի է։

ԿԼԻՈ. Ա՛ռ քեզ ոսկի։ Գէշի մ՚առներ
Իմ առջի խստութիւնը։ Քեզ նորէն ետ ղրկելու
Գործ պիտի տամ։ Քեզ գործի խի՛ստ յարմար գրտայ։ Գնա՛, պատրաստ
Ըրէ ինքզինքդ։ Նամակներնիս պատրաստուած են։

(Կը դիմի պոռֆամաորը)

ՇԱՐ. Շնորհքով մարդ է։

ԿԼԻՈ. Իրաւ անանկ, շատ կը զղջամ որ զինքն այնքան չարչրկեցի։
Դուն ըսէ, ասոր խօսքին եթէ նայինք, ուրեմն ատ
Արարածն անանկ մեծ բան մը չէ եղեր։

ՇԱՐ. Ոչինչ, տիկին։

ԿԼԻՈ. Մարդը տեսած է եղեր վեհափառ շնորհք, և պէ՛տք
Է որ գիտնայ։

ՇԱՐ. Տեսա՞ծ վեհափառ շնորհք։ Եթէ չէ,
Խիս մեզի ողորմի։ Ու Ձեզ այսքա՞ն ծառայած
Ըլլալէ ե՛տք։

ԿԼԻՈ. Դեռ մէկ բան մ՚ալ ունիմ իրեն հարցնելու,
Ազնի՛ւ Շարմիոն։ Բայց հոգ չէ։ Դուն ետքը ան ինծի բեր
Գիր գրելու նստած տեղը։ Կարելի է, ազէկի է
Ամէն բան։

ՇԱՐ. Կ՚ապահովցնեմ ձեզ, տիկին։

(Կը դիմի)

ՏԵՍԱՐԱՆ Դ.

Ամեսոնիոսի տան մէջ սենեակ մը.
Կը մտնեն Ամեսոնիոս ու Հոկտաւիա։

ԱՆՏ. Ո՛չ, ո՛չ, Հո՛կտաւիա, ոչ միայն ատ — ատ չքմեղել
Կրնար ըլլալ, ատ ու ատանկ դեռ հազարներ — բայց նոր մարտեր
Մըղեր է Պոմպէի դէմ, կըտանի ըրեր ու կարդացեր
Ի հանրութեան ականջին։ Թեթեւ մը միայն խօսեր է վրաս։
Երբ առ հարկի՝ ձեռքէն չէր դար ինծի պատուող խօսք չընծայել,
Ցուրտ ու թոյլ արտայայտեր, նեղ ու կրճատ չափով տուեր,
Երբ շատ որոշ սադրանք իրեն ըլլուեր է, չէ ըրեր բնա՛ւ
Մրտադրութիւն, կամ կէս բերնով լոկ կատարեր։

ՀՈԿՏ. Ո՛վ իմ բարի
Իշխանը, մի՛ հաւատար ամէն բանի, և կամ եթէ
Հաւատալու ես, մի՛ ամենուն կրքոտիր։ Եթէ յայտ գայ
Ա.յս պառակտում. երբէք ինէ դժբաղդ տիկին պիտի մէջտեղ
Կեցած չըլլայ, երկու կողման համար ալ աղօթք ընող։
Վերէն բարի աստուածնե՛րն իմ վրաս հիմա պիտի խնդան,
Երբ աղօթեմ „Ո՜հ պահպանե՛ք իմ ամուսինս ու իշխանը՝“,
Յետոյ ընչեմ իմ այդ աղօթքիս գուշելով նոյնքան բարձրը
„Ո՜հ պահպանե՛ք իմ եղբայրը՝“։ Այրը՝ յաջող, եղբայրս յաջող
Աղօթել է ու աղո՛թքն աւրել ընչել։ Ա.յս երկու
Ծայրերուն մէջ բնաւ չկայ միջին ճանրայ։

ԱՆՏ. Հեզ Հոկտաւիա,
Թող քու սրտիդ լաւագոյն սէրն ընթանայ այն կէտին
Որ լաւագոյն պահպանն է քու սիրոյդ։ Եթէ ես
Իմ պատիւը կորնցնեմ, ինքզինքիս կը կորնցնեմ,
Լաւ էր որ քո՛ւկդ չըլլայի, քան քուկդ այդպէս ճիւղակոտոր։
Բայց ինչպէս որ խնդրեցիր, դուն ինքդդ մեր մէջ պիտի երթաս
Միջնորդելու։ Նոյն միջոցին, տիկին, այնպէս պատերազմի
Ես կազմուեմ պիտի տեսնեմ որ քու եղբօրդ առուեր բերէ։
Ձեզի՛ ժրագոյն քու փութիդով։ Այդ կերպով բաղձանքներուդ
Կը հասնիս։

Digitised by A.R.A.R.@

ՀՈԿՏ. Շնորհակալ եմ իշխանիս։ Զօրութեանց
Արամադրդ դիս տրկարքս, թէ՛ստ տրկարքս Ձեր հաշտարա՛ր
Ընէ։ Ձեր երկուքին մէջ մարտնչմունք այն կերպ կը լլլան
Որպէս թէ աշխարհ ձեղքուէ՛ր, ու սպաննուած մարդոց դիակունք
Փեռնկումին կը ցոլ մածոյց ըլլային։

ԱՆՏ. Երբ յայտնի
Տեսնես դուն թէ ո՞ր կողմն աս ըսկաւ, ատ կողմ
Քու տհաճութի՛ւնը դարձուր, զի չեն կրնար մեր յանցանքներն
Այն աստիճան հաւասար ըլլալ որ քու սէրդ հաւասար
Հակմամբ անոնց հետ շարժի։ Քու մեկնումիդ պէտքն հոգա
Քու ուզած ուղեկիցնե՛րդ ընտրէ, և քու սրտեդ
Ինչ ծախք որ գայ, հրաման ըրէ։

(Կը դնէ)

ՏԵՍԱՐԱՆ Ե.

**Նոյնեղ ուրիշ սենեակ մը, կը մտնեն Էնոբարբոս
եւ Երոս, իրարու հանդիպելով։**

ԷՆՈ. Ի՞նչ կայ չկայ, ընկեր Երոս։
ԵՐ. Ցաւորինակ լուր կայ եկած, պարոն,
ԷՆ. Ինչ կայ, մա՛րդ։
ԵՐ. Կեսար ու Լեպիտոս Պոմպէոսի դէմ մարտեր մղեր են։
ԷՆ. Ատ հինցաւ, ի՞նչ է արդիւնքը։
ԵՐ. Կեսար Պոմպէոսի դէմ պատերազմներուն մէջ զանի գործածելէ եաքը,
կ'ելլէ կը գլանայ իրեն ընկերակցութիւն, թոյլ չտար իրեն պատե-
րազմին փառքին մէջ բաժին ունենայ, ու ատկէ անդին անցնելով,
ամբաստանութիւն կը բերէ իրեն դէմ նախօրօք Պոմպէոսին ուղղած
նամակները, նոյն իսկ իր դատախազութեան ուժով կը բռնէ զան,
ու այսպէս խեղճ երրորդը ծակն է, մինչև մահը գայ արգելանքն
արձակէ։
ԷՆ. Ուրեմն հիմա, ո՞վ աշխարհ, զոյգ մը միայն ունիս քեզ տէր։
Ո՛չ աւելի, և թէպէտ երկուքին մէջ նեռես բոլոր
կերն որ ունիս, մէկն անոնց պիտի ջաղիսէ միւսն։ Ո՞ւր է
Անտոնիոս։
ԵՐ. Պարտէզին մէջ ժուռ կուգայ. սա՛ կերպ,
Ու իր առջին եկած շիւղն ոտքով կը հրէ, կը պոռայ
Անիսե՛լք Լեպիտոս, ու Պոմպէոսն սպաննող
Իր սպային վիզը կտրել կըսպառնայ։
ԷՆ. Մեր մեծ տորմի՛ղը
Սարքուած կապմ պատրաստ է։
ԵՐ. Դէպ՝ Իտալիա, և Կեսար։
Ուրիշ բան կայ, Պոմպէ, իշխա՞նըս քեզ հիմա՝ տեսնել կ'ուզէ։
Լուրջս վերջն ալ կրնայի տալ։
ԷՆ. Մեծ բան մը չի՝ պիտի ըլլայ,
Բայց հոգ չէ։ Տար դիս օ՞ն Անտոնիոսին։
ԵՐ. Եկուր, պարոն։

(Կը դնէ)

ՏԵՍԱՐԱՆ Զ.

**Հռոմ — Կեսարի տան մէջ սենեակ մը։
Կը մտնեն Կեսար, Ագրիպպա եւ Մեկենաս։**

ԿԵՍ. Քամահրելով մեծ Հռոմն ան այս ամէ՛նն ըրեր է,
Ու աւելին. Աղէքսանդրիա իր վարմունքին կերպն ատ է,

digitised by A.R.A.R.@

Հրապարակին մէջ արծրվթէ տախտի մը վրայ Պէտոպատրան
Ու ինք ոսկի աթոռներու վրայ գահակալ Հանրութեան մէջ
Բազմեր են։ Անոր ոտքին, Կեսարիոն նստեր է.
Իմ մօրեղբօ՛րս որդին անուանածնին, ու բոլոր տոհմն
Այն ապօրէն զոր տափանքնին աշխարհ բերած է անկէ վերջ։
Եգիպտոսի տէրութիւնն անոր տուեր է, Ստորին
Սուրիոյ, Կիպրոսի ու Լիւդիոյ միահեծան
Թագուհին ըրեր է զնէ։

ՄԵԿ. Հանրութե՞ն աչքին առաջ։

ԿԵՍ. Հանրային ասպարէզին մէջ ուր մարզանք կը կատարուին.
Իր զաւակներն Հոն հռչակեր շահնշահներ. մեծ Մարատան,
Պարթեւաստան ու Հայաստան Աղեքսանդրին պարգեւեր է,
Պտղոմէոսին բաժին հաներ Կիլիկիա, Սուրիա
Ու Փիւնիկէ։ Այդ օրը նէ նըման Խախ դիցուհին
Զգեստաւորած կ'երևնայ, ու յաճախ ա՛յդ կերպարանքով
Առաջ ալ, ինչպէս լուր կայ, ունկնդրութի՛ւն տուեր է։

ՄԵԿ. Թող այդպէս տեղեկութիւն հաղորդուի Հռոմ։

ԱԳՐ. Որոնք արդէն
Զանձրացած իր խրոխտանքէն, իրենց բարի համարումն
Իր վըրայէն պիտի վերցնեն։

ԿԵՍ. Ծողովուրդն ատ գիտէ արդէն,
Ու հիմա ստացած է իր գրութիւնն ամբաստան։

ԱԳՐ. Զո՞վ կ'ելլէ ամբաստանել։

ԿԵՍ. Կեսա՛րն, իբրև թէ
Պտղմէոսէն Սիկիլիան աւար առած բլլալով
Մաս իրեն չե՛նք տուած կղղիէն, յետոյ կ'ըսէ. քանի մը նաւ
Որ ինձ փոխ տուաւ՝ ետ չէ ստացած, և վերջապէս կը բորբոքի
Որ Լեպիտոս եռապետի իր կարգէն վա՛ր առնուած ըլլայ,
Ու ատկէ զատ, թէ մենք մեզի կը պահենք անոր հարկն
Ու հան ամբողջ։

ԱԳՐ. Պէտք է ասոր դէմ պատասխանը
Տալ, տէր իմ։

ԿԵՍ. Ատի եղած է արդէն ու՝ պատգամաւորը
Գացած։ Ըսի իրեն թէ Լեպիտոս շատ անողորմ
Մարդ էր դարձեր, թէ իր բարձր իշխանութի՛ւնը չարաշար
Կը գործածէր ու արժանի էր փոխուելու. իմ նըւաճած
Երկրիս գալով, ես իրեն մաս կը շընորհեմ, բայց այն ատեն,
Նոյնն իրմէ ե՛ս կը պահանջեմ, Հայաստանի մէջ ու իր միւս
Իւրացուցած աշխարհներուն։

ՄԵԿ. Ատոր երբէք շըներ զիջում։

ԿԵՍ. Ոչ ալ ուրեմն ասոր մէջ պէտք է իրե՛ն զիջում ըլլայ։

(Կը մտնէ Հակտաւիա, իր հետեւորդներով)

ՀՈԿՏ. Ողջոյն, Կեսա՛ր, ու իշխանդ իմ, ողջոյն Կեսա՛րը իմ սրտէ
Սիրեցեալ։

ԿԵՍ. Միթէ երբէք ընկեցի՛կ ես կոչելու
Էի քեզ։

ՀՈԿՏ. Զիս կոչած չես դուն այդպէս, ոչ ալ պատճառ
Կայ կոչելու։

ԿԵՍ. Ինչո՞ւ այդպէս գաղտագողի եկար դուն մեզ,
Կեսարի քըրոջ պէտք չէ քու գալուստդ։ Անտոնիոսի
Ամուսնոյն պէ՛տք է բանակ մը կարապետ, ու ձիերու
Խմնջումնե՛ըը պատմեն ե՛կն իր մօտահաս, երևնալէն
Շատ առաջ. ճամբուն վրայ պէտք է ծառերը հնձէին
Մարդոցմով, և սպասողներ նուաղէին՝ կարօտանքնուն
Հասնելէն։ ա՛լ աւելին, ձեր բաղմամրոխ գունդերուն
Հանած փոշին պէտք է ելլէր մինչև գմբէթին երկնքի։
Բայց դուն այնպէս եկար ինչպէս աղախին մը շուկան Հըռոմ,
Ու արգելած եղար մեր ցոյցը սիրոյ որ երբ թողուի
Անարտայայտ, յաճախ զգացումն իսկ կը ցամքի. պէտք էր ծովէն

digitised by A.R.A.R.@

Ու ցամաքէն ձեզ ընդ առաջ ելլէինք, ամէն մէկ
Օթեւանին առատացող ողջոյնով։

ՀՈԿՏ. Բարի՛ շխանդ իմ,
Այսպէս գալուս ես հարկաւորող չունեցայ, այլ իմ ազատ
կամքովս ըրի։ Իմ իշխանս Անտոնիոս, լսելով թէ
Պատերազմի կը պատրաստուիք, իմ վշտացած ականջիս
Նոյնն իմացուց, որուն վրայ թոյլտուութի՛ւնը խնդրեցի
Իմ դարձիս։

ԿԵՍ. Զոր չուտ շնորհեց, իբրև բարձում մը իրեն ու
Իր տուփանքին մէջտեղէն։

ՀՈԿՏ. Մի՛ այդպէս ըսէք, տէր իմ։

ԿԵՍ. Ես աչքեր ունիմ իր վրայ, ու իր արարք հովին թեւովն
Ինծի կուգան կը հասնին։ Ո՞ւր է հիմա։

ՀՈԿՏ. Ամէ՛նք, տէր իմ։

ԿԵՍ. Ո՛չ, սաստի՛կ անիրաւուած իմ քոյրը։ Կլէոպատրան
Գլխովն անոր իր քով գալու նշան ըրած է։ Իր կայսրութիւնն
Հաներ բոզի մը տուեր է, որոնք հիմա արքաներն
Աշխարհիս պատերազմի կը գումարեն. ժողոված է
Բոքոս արքան Լիկիոյ, Ամբեզայոս Կապադովկիոյ,
Փիլատելփոս թագաւորն Պափլակոնիոյ, Թրակիոյ արքան
Ադալլաս, Մաղքոս արքան Արաբիոյ, թագաւորը
Պոնտոսի, Հերոդէսն Հրէաստանի, Կոմագենի
Արքան Միհրդատ, Պոզեմոն ու Ամինտաս, Մարաց ու
Լիկաոնիոյ թագաւորներն, իշխաններու դեռ աւելի
Մեծ մէկ խմբով։

ՀՈԿՏ. Վա՜հ ինձ, ո՞ւրքան եղկելի եմ, որ իմ սիրտս
Բաժնուած ունիմ երկու բարեկամաց մէջ որ զերար
կը նեղեն։

ԿԵՍ. Բարի եկար հոս, քոյր իմ։ Քու նամակներդ
Արդարև մեր պոռթկալն ետ կեցուցին, մինչև որ
Տեսանք թէ ո՞ր աստիճան քեզ մուլթի մէջ ծուռ կը տանին,
Եւ մենք անփոյթ կը վտանգուինք։ Զուարթ բռնէ քու սիրտդ։
Մի՛ խրոովիր ժամանակէն, որ այս հարկե՛ր կը հրզոր
Քու խաղաղիկ գոհ կեանքիդ վրայ կ'ամպավարէ, այլ առանց
Աւազանքի թող կանխորոշ բաներն իրենց ճանբան ուղղեն
Ճակատագրին դէպի կայսն։ Բարի եկար, քոյր իմ, Հրոոմ։
Իմ աւելի սիրածս չկայ։ Խելքէ մոքէ դուրս քեզի դէմ
Խաբէութիւն կ'ըլլուի. և բարձրեա՛լ աստուածներն
Քու իրաւունքդ պաշտպանելու պաշտօնեանին կ'ընեն մեզ
Ու սիրողնե՛ր քեզ բոլոր։ Լաւագոյն սրտի հանգիստ,
Ու բարի գարուստ յաւէտ։

ԱԳՐ. Բարի եկաք, տիկին բարի։

ՄԵՍ. Բարի եկաք, ազնիւ տիկին։ Ամէն մէկ սիրտ Հրոոմի մէջ
Ձեզ կը սիրէ ու կը գրթայ, միայն շնացող Անտոնիոս,
Իր գարշելի լկտութեանց մէջ ծայրալիր, Ձեզ կը նետէ
Իր վրայէն, և մեծազօր իր զօրագունդն անառակ
Կընոջ մը ձեռք կը յանձնէ որ զայն մեզ դէմ կը շրջենէ։

ՀՈԿՏ. Մի՞թէ այդպէս է, պարոն։

ԿԵՍ. Ամենասոյգ։ Բարի եկար,
Քոյր, կը խնդրեմ, միշտ վարժ եղիր համբերելու, շա՜տ սիրելի
Իմ քոյրը։

(Կը մեկնին)

digitised by A.R.A.R.@

ՏԵՍԱՐԱՆ Է·

Ակոիոմի մօտ — Անեռոնիոսի բանակեցեալ։
Կը մտնեն Կլէոպատրա եւ Էնոբարբոս։

ԿԼԷՈ· Այդ ըրածիդ դէմը քեզի պիտի ընեմ, վատահ եղիր։
ԷՆՈ· Բայց ինչո՞ւ, ինչո՞ւ, ինչո՞ւ։
ԿԼԷՈ· Դէմ խօսեր ես այս մարտերուն մէջ իմ անձամբ գտնուելուս
Ըսելով թէ պատշաճ չէ։
ԷՆՈ· Է՛հ մի՛թէ է, մի՛թէ է։
ԿԼԷՈ· Եթէ արգելք եղող պատճառ մեզ դէմ չկայ, ինչո՞ւ անձամբ
Մէջը չբլլանք։
ԷՆՈ· (Մեկնելէ) Է՛հ պատասխան ունիմ ատոր։ Եթէ մատակն
Ու ձին մէկտեղ տանելու ենք, ձիուն գործն ա՛լ ըմցած է,
Մատակներն զինուորն ու ձին մէկտեղ վրանին կ'ունենան։
ԿԼԷՈ· Ի՞նչ կ'ըսես հոգ։
ԷՆՈ· Ձեր ներկայ գտնուիլն Անտոնիոսն անվըրէպ
Պիտի շփոթէ, անոր սրտէն, խելքէն՝ մոռէն, ժամանակէն
Գողնայ ան որ այն միջոցին պէտք չէ բընաւ կորուստ երթայ։
Զինքն արդէն թեթեւութեան համար դուռ տեղ կ'պպասնեն
Ու Հռոմ կ'ըսեն թէ ներքինի՝մ Փոտինոս ու Ձեր նաժիշտք
Են վարողներն այս մարտին։
ԿԼԷՈ· Գնացեր անցնի Հռոմ, ծակծըկի՛ն
Մեզ դէմ խօսող լեզուներն։ Մենք մասնակից ենք այս մարտին
Ծախքերուն, և իբր իշխող ու վերին պետն իմ տեղութեանս,
Կամքս է անոր մէջ երևալ իբրև թէ այր ըլլայի։
Դէմ մի՛ խօսիր։ Ետ կենալիք չունիմ բընաւ։
ԷՆՈ· Ո՛չ, ես ըսի
Լմցուցի։ Ահա կուգայ կայսրն ինքն իսկ։
(Կը մտնեն Անտոնիոս և Կանիդիոս)
ԱՆՏ· Տարօրինակ
Զէ՞, Կանիդիոս, որ Պրունտիզին ու Տարենտոմը ձրգելով
Այնպէս շուտով կտրէ անցնի Ցանիոյ ծովն, ու Տորինն
Իրեն գրաւէ։ Ասոր վրայ լուր ունի՞ս դուն, անուշը։
ԿԼԷՈ· Ժրութեան վրայ թոյլ մարդէն աւելի մեծ հիացող չկայ։
ԱՆՏ· Լաւ կշտամբանք, որ լաւագոյն մարդուն բերնին պիտի վայլէր,
Դանդաղութի՛ւնը խայթելու։ Կանիդիոս, իր հետ ծովէն
Պիտի կուգանք։
ԿԼԷՈ· Ծովէն, խօսք կա՞յ։
ԿԱՆԻ· Ինչո՞ւ այդպէս ընէք, տէր իմ։
ԱՆՏ· Որովհետև այդպէս ընել մեզ ասպարէզ կը կարդայ։
ԷՆՈ· Նոյնը դուք ըրիք, տէր իմ, որ գայ Ձեզ հետ մենակութիւն
Մարտնչելու։
ԿԱՆ· Այո, այո, ու այդ կռուին ձեռնարկելու
Փարսալիա հոն ուր կեսար Պոմպէի հետ մարտնչեցաւ,
Բայց ան մէկդի կը թօթափէ առաջարկներն որ իր օգտին
Են ծառայեր, և նոյնն ալ դուք ընելու էք։
ԷՆՈ· Ձեր նաւերուն
Կը պակսին լաւ նաւագներ։ Ձեր ծովի զօրքը ջորեպան,
Գերանդուոր, ու հապճեպով ապասի կոչուած մարդիկ են,
Բայց կեսարի տոյմիրին մէջ այնպիսիներ կան որոնք
Պոմպէոսի դէմ յաճախ մարտնչած են. անոնց նաւերն
Երագ, ժիր են, Ձերիններն՝ ծանր ու դանդաղ։ Ձեզի ամօթ
Ձկրնար գալ եթէ մերժէք ծովու վրայ ելլել իր դէմ,
Ձեր կազմութի՛ւնը ծովի վրայ ըլլալով։
ԱՆՏ· Ծովէ՞ն, ծովէ՞ն։
ԷՆՈ· Մեծայարգ տէր, ատ կերպով ցամաքի վրայ Ձեր ներհուն

digitised by A.R.A.R.@

Ռազմագէտի տաղանդը զուր վատնած կ'ըլլաք կը խանգարէք,
Ձեր բանակն որ մեծ մասամբ հեռակներ ունի իր մէջ
Պարտնտիր, Ձեր անուանի յատուկ հանճարն անգործադիր
Կը թողուք, ապահով յաջողութիւն Ձեզ խոստացող
Ճանապարհէն կը դատուիք, ու հաստատ ըստուգութիւնը
Ձըգելով, ինքզինքիդ կուտաք լոկ դիպուածներու
Ու բաղդի։

ԱՆՏ· Պիտի ծովու վրայ մարտնչիմ։

ԿԼԷՈ· Ես վաթսուն
Առագաստներ ունիմ, հեսար աւելի լաւը չունի։

ԱՆՏ· Պիտի այրենք մեր աւելորդ նաւերն ու նաւազներու
Լեցուն թուով մնացորդով, Ակտիոնի հրուանդանէն
Հալածական կը վանենք հեսարն երբ մեզ դալ խիզախէ։
Բայց եթէ չի յաջողինք, այն ժամանակ ցամաքի՛ վրայ
Նոյնը կ'ընենք։

(Կը մտնէ պապիամաոր մը)

Ի՞նչ գործ ունիս։

ՊՏԳՄ· Ըստոյգ է լուրը, տէր իմ,
Լրտեսներէ դիտուած է, հեսար Տորինն առեր է։

ԱՆՏ· Կրնա՞յ ըլլալ որ ինքն անձամբ հոն գտնուի։ Անհրնար է.
Տարօրինակ է իսկ որ զ'ուրքն ըլլայ հոն, Կանիդիոս,
Քեզ կը յանձնեմ մեր տասնըհինգ լեգէոններն ու տասերկու
Հազար հեծեալ ցամաքի վրայ։ Մեր նաւն հիմա կ'երթանք մենք։
Օն ուրեմըն, իմ պարիկը։

(Կը մտնէ Զէնոսոր մը)

Ի՞նչ կայ հիմա, քաջ զօրական։

ԶԻՆ· Ով կայսր ազնիւ, մի՛ կռուիր ծովու վրայ, անպէտ փայտի
Կտորներու յոյս մի՛ կապեր։ Ձե՛ս հաւատար այս թուրիս ու
Այս վէրքերուս։ Եգիպտացիք ու Փիւնիկնե՛ր թող բաղի
Պէս ջրերուն գլուխ տան. մենք սովորած ենք յաղթելու
Տրամ հողի վրայ կանգնած, ու ոտք ոտքի դէմ
Քաջամարտ։

ԱՆՏ· Լա՛ւ, լա՛ւ, երթանք։

(Կը դիմեն Անտոնիոս, Կլէոպատրա, և Էնոբարբոս)

ԶԻՆ· Հերակլէս վկայ, իմ կարծիքովս ես եմ ուղիղ։

ԿԱՆ· Այո՛, դուն ես,
Զօրա՛կան, բայց իր բոլոր տարարքն ու գնացք հիմնուած չեն
Իրեն յատուկ զօրութեան վրայ, ու այս կերպով մեզի գլուխ
Կեցողն ի՞նք ուրիշ գլուխ կ'առաջնորդուի, ու մենք կնկան
Ծառայ մարդիկ դարձեր ենք։

ԶԻՆ· Ցամաքի վրայ լեգէոններն
Ու այրուձին դուք էք պահող կազմ ու պատրաստ, այնպէս չէ՞։

ԿԱՆ· Հոկտաւիոս, Ցուստէոս, Պուբլիկոլա և Կելիոս
Ծովի վրայ պիտի ըլլան, բայց մեզ յանձնուած է ցամաքի
Զօրքը պահել։ Կեսարի այս երթգութիւնն հաւատալէ
Դուրս բան է։

ԶԻՆ· Երբ գեռ Հրոմ կը գտնուէր, իր գունդերն
Այնպէս բաժան բաժան ճանրայ հանեց որ մեր բոլո՞ր
Լրտեսներն ալ մոլորեցուց։

ԿԱՆ· Իր տեղակալն ո՞վ է արդեօք,
Լրսեցի՞ք։

ԶԻՆ· Տաւրոս անուն մէկը կ'ըսեն։

ԿԱՆ· Լաւ կը ճանչնամ
Այդ մարդը ես։

(Կը մտնէ պապիամաոր մը)

digitised by A.R.A.R.@

ՊՏԳՈՄ. Կայսրը կ'ուզէ կանիդիոսը։

ԿԱՆ. Ժամանակն
Երկունքի մէջ է լուրերով, և դուրս կուտայ ամէն բոպէ
Քանի մը հատ։ (Կը դէնդի)

ՏԵՍԱՐԱՆ Ը.

Ակսիոմի մօտ դաշտ մը, կը մնին Կեսար,
եւ Տաւրոս իր բանակին հետ. Զինուորական բայլով։

ԿԵՍ. Տա՛ւրոս։
ՏԱՒ. Տէ՛ր իմ
ԿԵՍ. Ցամաքի վրայ մի՛ զարներ, անքաժան պահէ զօրքդ,
Մի՛ գրգռեր մարտ, մինչև մեր գործը ծովի վրայ աւարտենք։
Այս թղթին հրահանգներէն անդին մ'անցնիր։ Այս խիպխման
Վերջայ մեր բաղդը կախուած է։

(Կը դէնդի)

ՏԵՍԱՐԱՆ Թ.

Դաշտին մէկ ուրիշ կողմը.
Կը մնին Անտոնիոս եւ Էնոբարբոս։

ԱՆՏ. Լերան սա կողմը մեր վաշտե՛րը կեցընենք, կեսարի
Մարանչումը աչքերնուս տակ. նոյն տեղէն կրնանք դիտել
Դաւերուն թի՛ւը ամբողջ ու ըստ այնմ մեր գնացքն ուղղել։

ՏԵՍԱՐԱՆ Ժ.

Դաշտին մէկ ուրիշ կողմը.
Կը մնին Կանիդիոս, իր ցամաքի բանակին հետ բայլելով մէկ կողմ,
եւ Տաւրոս, Կեսարի տեղակալը, իր բանակին հետ՝ միւս կողմ։
Ասոնց հետ երթալէն եօթը ծովամարտի մը ժամերը կը լսուի։
Փողածայն։ Կը մնի Եենոբարբոս

ԷՆՈ. Ոչի՛նչ, ոչի՛նչ, ամէն բա՛ն ոչինչ կորինչ։ Ա՛լ նայելու
Սիրտ չունիմ։ Եգիպտական ծովապետի գլխաւոր նաւն՝
Անտոնիատ, ամբողջ վաթսուն նաւերն ալ հետ, կը փախչին
Ու զէկերնին կը դարձընեն. աս տեսնելուս՝ աչքս կուրցաւ։

(Կը հանէ Սկարոս)

ՍԿԱ. Դի՛ք՝ դիցուհի՛ք, ամբողջ սո՛ւրբ կաճառն անոնց համախումբ։
ԷՆՈ. Ի՞նչ է այդ յոյզերդ կրքի։
ՍԿԱ. Աշխարհիս ամենէն մեծ
Կտորը գնաց, կորուստ գընաց պարզ տրգէտ անմտութենէ։
Տէրութիւններ ու գաւառներ պագտնուելի զոհ տուինք։
ԷՆՈ. Երևոյթն ի՞նչ է կռուին։
ՍԿԱ. Եթէ մեր կողմը հարցընես,
Կը նմանի նշանաւոր ժանտախտին, որ մահն անխոյս
Կը ցուցընէ։ Եգիպտոսի սա վաւաշտ մատակը գարշ —
Բորոտութեան բունբի ան — պատերազմին հիշդ միջուն,
Մինչդեռ երկու կողմերուն ալ յաջողելն՝ երկուրեակի 'մ
Պէս նոյն նշանն ինքնայոյս, և կամ՝ մերին՝ աւելի մ'ալ մեծ —

Digitised by A.K.Kirkor

Ցունիսի մէջ կովի մը պէս, ձիաձանձ վրան — առագաստնե՛րը
կը պարզէ ու կը փախչի։

ԷՆՈ· Դիտեցի ատ.
Զգուեցան աս աչքերքս տեսարանէն, ու ալ դիտել
Չեն տակար։

ՍԿԱ· Մէկ մը որ նէ իր առագաստն Հովին դարձուց,
Իր կախարդիչ հրապուրանքին ազնուական աւերածն
Անտոնիոս, իր առագա՛ստը կը շտկէ փախուստի
Եւ սիրարկու որձի մը պէս, կուրին տաքուն՝ կը ձգէ կ'երթայ
Ու անոր հետապնդած կը փախչի, երբէք այսպէս
Ամբոխէն ճակատում ես չտեսայ։ Փորձառութիւն,
Քաջայրութիւն, խստիւ երբէ՛ք դրժած չէին ցարդ այսպէս
Ինքզինքնուն։

ԷՆՈ· Ափսո՛ս. ափսո՛ս։

(Կը դնէ կանդիլոս)

ԿԱՆ· Բաղդերնիս ծովին վրայ շնչասպառ է, ու կ'ընկղմի
Խիստ խղճալի։ Եթէ մեր մեծ զօրապետն իր գիտակից ինքնութեան
Ցէրը ըլլար, ամէն բան լաւ պիտի երթար։ ՈՏ, օրինա՛կը
Ինք տուաւ մեր փախուստին, խիստ խայտառակ իրենով։

ԷՆՈ· Իրա՞ւ ուրեմն, հոդտեղուա՞ծնէ էր։ Է՞Հ այն ատեն ալ իրօ՛ք
Մընաք բարոյն եկած է։

ԿԱՆ· Անոնք դէպի Պեղոպոնէս փախած են։

ՍԿԱ· Հոն դիւրաւ
Կ'երթայցուի. ու ես հոն կ'երթամ սպասել հետագային։

ԿԱՆ· Լէգէոններս ու այրուձիս ես կեսարին ձեռք պիտի տամ.
Վեց թագաւոր անձնատուութեան ինծի ճամբան ցուցուցին։

ԷՆՈ· Անտոնիոսի անկեալ բաղդին դէռ հետեւող պիտի մնամ,
Թէպէտ իմ խելքս ինձ հակառակ հով փրչէ։

(Կը դնէն)

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն ԺԱ·

Աղէքսանդրիա — Կլէոպատրայի պալատը.
կը մտնէ Անտոնիոս հետեւորդներով.

ԱՆՏ· Մըտիկ ըրէք, կիներ ինծի հլամայեց որ չկոխեմ
Ալ վրան. ամօթ կրզգայ զիս կրելու։ Բարեկամներ,
Եկէք հոս։ Այնչափ ուշի մընացեր եմ աշխարհիս մէջ,
Որ ճանբաս յաւիտե՛ն կորուսեր եմ։ Դեռ մը ունիմ
Ոսկով լեցուն, առէք ձեր մէջ զայն բաժնեցէք, փախէք գացէք
Ու կեսարի հետ հաշտութիւն ձեզ կնքեցէք։

ԱՄԵՆԷՔ· Փախչի՞լ, քա՛ւ մեզ։

ԱՆՏ· Ես ինքքս փախայ, ու դա՛ս տուի վատերու խոյս տալու,
Ու թիկունքնին դարձընելու։ Բա՛րեկամներ, ելէք գացէք։
Ես ինքքս ելէք մ'որոշած եմ որ ձեզի պէտք չի ձրգեր։
Գացէք ասկէ. Նաւահանգիստն է իմ գանձքս, առէք զայն։
Ո՜Հ, եռեւէն գացի անոր որուն երեսն հիմա նայիլ կը կարմըրիմ։
Նոյն իսկ մագերս խռովութիւն կը հանեն, զի ճերմակնե՛րը
Թուխներուն խիզախութիւն կ'այպանեն, ու ասոնք՝
Միւսներուն վախկոտութիւն, ու սիրացնոր գառածանք.
Բարեկամներ, գացէ՛ք գացէ՛ք։ Ես նամակներ Ձեզ կուտամ
Իմ մէկ քանի բարեկամաց որ ճանբանիդ Ձեզ դիւրեն։
Խնդրեմ, տրտում մի՛ նայիք, ոչ ալ տուէք դժկամակող
Պատասխաններ. անյուսութեա՛նքս թեւադրած այս խորհուրդն
Ընդունեցէք. ձրգեցէք ա՛ն որ ինքզի՛նքը կը ձրգէ.
Շիտակ դէպի ծովեզերք։ Ես Ձեզ նաւին ու գանձին

digitised by A.R.A.R.@

Կը տիրացնեմ։ Խնդրեմ, ձգեցէ՛ք քիչ մը գիս, օն ուրեմըն
Կը խնդրեմ։ Չէ, ըրէ՛ք իմ ըսածը, զի իրա՛ւ
Հրամայելու վիճակը գնաց, ուստի խնդրեմ, մտիկ ըրէք։
Շեղ կը տեսնեմ մէկ պահեկէն։

(Կը նոթէ)

(Կը դնէ Կլէոպատրա գրուն Կ'առաջնորդէն Շարքան սա Իրաս, Սրա հետեւելով)։

ԵՐՈՍ· Զբաղեր, ազնիւ տիկին, գացէք անոր, ողորեցէք զինքը օն։
ԻՌԱՍ· Ըրէք ըրէք, շատ սիրելի թագուհի։
ՇԱՐ· Հապա, հապա, ուրիշ բան կա՞ ընելիք։
ԿԼԷՈ· Թողէք նստիմ։ Ո՞վ Հերա։
ԱՆՏ· Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ։
ԵՐ· Կը նայի՛ք հոս մէյ մը, տէր իմ։
ԱՆՏ· Ո՛Հ ամո՛թ, ամո՛թ, ամո՛թ։
ՇԱՐ· Տի՛կին։
ԻՌԱՍ· Տի՛կին, բարի՛ կայսրուհի։
ԵՐՈՍ· Տէր իմ, տէր իմ։
ԱՆՏ· Այո, պարոն, այո՛, անի՝ Փիլիպպիի մէջ պարոդի
Մը նրման՝ սուրն իր կողին կպած պահեց մինչդեռ ե՛ս
Զարկի վրտիտ ու խորշոմած կասսիոսն, ու ես էի
Որ խելահար Բրուտոսն հո՛ն լրմընցուցի. ան միայն
Ցեղակալով կը գործէր, ու չունէր փոքռ պատերազմի
Արիական ճակատանց. սակայն հիմա... փոյթ չէ։
ԿԼԷՈ· Ա՛Հ, օգնեցէք.
ԵՐՈՍ· Թագուհի՛ն, տէր իմ, տեսէ՛ք թագուհին։
ԻՌԱՍ· Քովը գացէք, տի՛կին, իր հետ խօսեցէք։ Հոգի, կորով
Չէ մընացեր վրան ամօթէն։
ԿԼԷՈ· Օն, բռնեցէք գիս, օ՜Հ։
ԵՐՈՍ· Շատ ազնի՛ւ տէր իմ, ելէ՛ք, կը մտենայ թագուհին.
Գըլուխը վար կը հակի, ու վրրան մահ պիտի գայ,
Չեր սիրտա՛նքը միայն թէ ան փրկէ։
ԱՆՏ· Իմ անունիս դէմ գործեցի, ամենաստո՛ր խոտորում։
ԵՐՈՍ· Տէ՛ր, թագուհի՛ն։
ԱՆՏ· Ո՛Հ, ո՞ւր տարիր գիս, Թագուհի՛դ Եգիպտոսի։ Տե՛ս ի՞նչպէս
Իմ ամօթըս աչքէդ անդին կը տանիմ, լոկ մըտախոհ
Աւերքին որ կը մընայ ինձ բաժին, անպատուութեան
Մէջ կործանած։
ԿԼԷՈ· Ո՛Հ իշխանդ իմ, իշխանդ իմ, ներէ՛ վախկոտ
Նաւերուս։ Մըտքէս չէի անցըներ թէ իմ ետեւէս
Պիտի գայիք։
ԱՆՏ· Թագուհի՛, դուն չափազանց լաւ գիտէիր
Թէ իմ սի՛րտըս քու զէկիդ չուններով կապուած էր,
Եւ թէ դուն գիս քու ետեւէդ պիտի ընդ քարշ տանէիր։
Իմ հոգւոյս վրայ լի կատարեալ իշխանութի՛ւնդդ գիտէիր,
Եւ թէ քու մէ՛կ նըշանդդ կարող էր աստուածներուն
Պատուիրածէն իր հրամանով գիս շրջել։
ԿԼԷՈ· Ո՛Հ, ներո՛ւմ ինձ։
ԱՆՏ· Հիմա պէտք է պատանիին զրկեմ խոնարհ աղերսանքներ,
Անարգ դարձուած, շրջշրջումներ հընալը ընեմ ճղճիմ մարդու
Ճար ճարակով. ես որ երկրիս յաղթ զանգուածին կիսուն հետ
Ուզածիս պէս կը խաղայի, մէկ ակնարկէս բաղդեր կանգնած
Ու գլորած։ Քաջ գիտէիր թէ ո՞րչափ իմ յաղթակալս
Էիր դուն, և թէ իմ սուրս, սրտիս սէրէն անկարացած,
Պիտի անոր հընազանդէր, ինչ պատճառով որ ըլլայ։
ԿԼԷՈ· Ներո՛ւմ, ներո՛ւմ։
ԱՆՏ· Օն, օն, արցունք մը մի՛ թափեր։ Մէկն անոնց
Կ'արժէ ամենն որ շահուեցաւ ու կորսուեցաւ։ Համբո՛յր մը տուր։
Ճիշդ ա՛ս ինծի լիով հատուցում է։ Մեր ուսուցի՛չը

digitised by A.R.A.R.@

Ղբրկեցինք։ Եւ եկա՞ւ։ Սիրե՛ցեալքս, մէջքս կապար
Ծանրութիւն կայ։ Քիչ մը կինի, ներսը հոգ, ու խորտիկնե՛ր։
Բաղդն ինք գիտէ՝ թէ մենք զինքն ալ աւելի կ'արհամարհենք,
Երբ աւելի թափէ մեր վրայ հարուածներ։

(Կը դնի)

---

§ ԵՍԱՐԱՆ ԺԲ.

Եգիպտոս. — Կեսարի բանակեցեալ.

Կը մտնեն Կեսար, Դոլաբէլլա, Թիւրէոս եւ ուրիշներ

ԿԵՍ. Կը ճանչնա՞ք զան։
Անտոնիոսէն եկողը թող յառաջ գայ։
ԴՈԼ. Կեսար, ան ի՛ր ուսուցիչն է. յայտնի փաստ թէ անձրկած
Փետրաթափ դարձած է ան, երբ իր թեւէն այդքան խեղճուկ
Փետուր մը հոս կը ղրկէ, ան որ պէտքէն աւելի
Թագաւորներ ունէր բանբեր, դեռ շատ լուսին չրջան չբրած։

(Կը տանի Եէրոնիոս)

ԿԵՍ. Յառաջ եկուր ու խօսէ։
ԵՓՐ. Ինչպիսի մարդ որ ըլլամ,
Անտոնիոսէն ես կուգամ. ես քիչ առաջ՝ այնքան չնչին
Էի իր մեծ խորհուրդներուն հետ կշռելով, որքան ցօղն
Առաւօտին՝ մրտենիի տերևին վրայ, մեծածաւալ
Իր ծովին հետ բաղդատմամբ։
ԿԵՍ. Այդպէս ըլլայ. գործդ յայտնէ։
ԵՓՐ. Իր բաղդին տէրն ու իշխանը կ'ողջունէ ան քեզ. ու
Եգիպտոսի մէջ իր ապրի՛լը կը խնդրէ. որ եթէ
Չի շընորհուի, իր պահանջնե՛ր կը փոքրէ, ու Ձեզմէ
Կ'աղերսէ որ թոյլ տաք իրեն, երկնքի ու երկրի մէջտեղ
Կենդանութեան շունչ շնչել լոկ իբրև սովական մարդ
Աթէնքի մէջ։ Ասի իրե՛ն Համար. յետոյ՝ պէտպատրա
Քու մեծութիւնդ կը դաւանի. քու զօրութեանդ կը հպատակի,
Եւ քեզնէ կը հայցէ ժառանգներուն իր ի նպաստ
Պաղոմեանց թագն, որ հիմա Ձեր բարեհաճ շընորհէն
Կախուած է, ու կը մընայ։
ԿԵՍ. Անտոնիոսի նկատմամբ,
Իր պահանջին իրցուած են իմ ականջներս։ Թագուհին՝
Ընկնդրութիւն, և կամ ուրիշ բաղձանք անվրէպ պիտի ստանայ,
Միայն թէ իր 'ի սպառ պատուակորոյս բարեկամն
Եգիպտոսէն վերնտէ, կամ հոն բանայ զինքը կեանքէ։
Եթէ աս կատարէ, իր աղերսանքն անլրսելի չեն մընար։
Այսպէս ահա երկուքին։
ԵՓՐ. Բաղդն ետևէդ հանի միշտ։
ԿԵՍ. Գունդերուն մէջէն ճանբայ տուէք իրեն։

(Կը դնի Եէրոնիոս)

(Թիրէոսին)

Հիմա՝ ատենն
Է պերճախօս լեզուդ փորձի դնելու. ճամբարէ՛.
Անտոնիոսէն մեր կողմ շահէ Կլէոպատրան. խոստացիր,
Ու մեր անուամբ՝ ինչ պահանջ որ ան մէջ բերէ. աւելցո՛ւր
Քու մտքէդ՝ դեռ աւելի շընորհուններ. կիներն՝
Իրենց բաղդին ամենէն լաւ վիճակին մէջ հաստատ չեն,
Բայց պէտքն անձեռնամուխ վեստալ կուսին անգամ դրժել
Կուտայ իր ուխտ։ Ճարտարութիւնդ հիմա փորձէ՛, Թիրէոս.
Կրան ներողութեա՛նդ փոխարէն քու ուզածիդ հրաման հանէ,
Ու մենք անոր արդիւնք կուտանք որպէս թէ ան օրէնք ըլլար։

digitised by A.R.A.R.@

ԹԻՐ· Կ'երթամ, կեսար։
ԿԵՍ· Լաւ դիտէ՛ թէ ինչ կերպով Անտոնիոս
Իր բեկումին մէջ կը վարուի, և թէ ինչ բան կը մնանէն
Իր բոլոր մնանց շարժմունքն ու զօրութիւն իր գնացքին մէջ։
ԹԻՐ· Կ'ընեմ, կեսար։

(Կը դնէ)

ՏԵՍԱՐԱՆ ԺԳ·

Աղէքսանդրիա — Կլէոպատրայի պալատը
Կը մտնեն Կլէոպատրա, Էնոբարբոս, Շարմիան եւ Իռաս

ԿԼԷՈ· Ի՞նչ ընելու ենք, Էնոբարբ։
ԷՆՈ· Մտահոգուիլ, ու մեռնիլ։
ԿԼԷՈ· Ասոր մէջ ո՞վ է յանցաւոր, Անտոնիո՞ս թէ ոչ մենք։
ԷՆՈ· Լոկ Անտոնիոս, որ ուզեց իր կամքն իշխել տալ մտքին։
Իրեն ի՞նչ եղեր դուք կը փախչէիք պատերազմին
Մեծ ճակատէն, որուն տող տող ռազմի շարքերն՝ իրարու
Ահ ու սարսափ կ'ազդէին։ Ի՞նչ գործ ունէր հետեւելու։
Իր տարփանքին խրտղումը բնա՛ւ պէտք չէր որ այն միջոցին
Ռազմամուղի իր վեհ պաշտօնը խանգարէր, ատանկ կէտի մ՝
Երբ աշխարհիս կէսը կիսուն դէմ ելած էր, ինքն ըլլալով
Վէճի խնդրին նշանագիր նպատակ։ Իր կորուստէն
Ոչինչ նուազ ամօթ էր փախստական Ձեր դրօշներուն
Հետապնդիլ, ու իր տարմի՛ղը հոն ձրգել ապուշ կտրած։
ԿԼԷՈ· Զրգէ՛, խնդրեմ։

(Կը դնէ Անտոնիոս, բանաքնոց եգիպտիոյ հետ)

ԱՆՏ· Իր պատասխա՛նը ա՞տ է։
ԵՖՐ· Այո՛, տէր իմ։
ԱՆՏ· Ուրեմքն՝ թագուհին ապնիւ վարմունք պիտի գտնէ
Պայմանով որ մեզ ձեռք տայ։
ԵՖՐ· Այնպէս կ'ըսէ։
ԱՆՏ· Թող իմանայ
Թագուհին ատ։ Ան ալեհա՛ռնն գըլուխն ա՛ռ ղրկէ մանուկ
Կեսարին, ու փափաքներդ մինչև բերա՛նը կը լեցնէ
Իշխանական երկիրներով։
ԿԼԷՈ· Ա՞տ գըլուխն, իշխանը՛դ իմ։
ԱՆՏ· Եւ գնա անոր, ըսէ՛ իրեն թէ ինք ծաղիկ հասակի
Վարդը կը կրէ իր վըրայ, որմէ աշխարհ նորանըշան
Բարձրը բան մը տեսնելու է։ Իր դրամն, իր նաւերն,
Լէգէոններն վատասրտի մըն ալ կրնան պատկանիլ
Որուն պաշտօն տանողնե՛րը տըղու մ՚ալ հրամանին տակ
Կրնան յաղթել նոյնքան որքան Կեսարին։ Ուսաի իրեն
Ես ասպարէզ կը կարդամ մեկդի թողուլ իր գեղադաս
Զուարթ գիրքն ու երթալ իմ դէմս — որ վայրահակ եմ տարիքով —
Թուր թուրի դէմ, մենք երկուքիս միայնակ։ Պիտի գրեմ։
Հետեւեցէք ինծի, օ՜ն։

(Կը դնէն Անտոնիոս և Եգիպտիոս)

ԷՆՈ· (Մեկնողի) Հա, շիտակն, ըլլալիք բան որ մարտագոռ Կեսարն հիմա
Իր վեհ վիճա՛կը բաղդաւոր մերկանայ ու թատրոնի
Ցոյց տեսարան մը դառնայ, սրբավարժի մը դէմ ելած։
Ես կը գիտեմ որ մարդոց դատողութիւնն ու բաղդ ամէնք
Մէկ կրտոր են, ու արտաքին իրերը միշտ ներքին հոգւոյն
Կարողութիւնն ետեւնուն քարշ կը տանին, ամէնքն ալ
Նոյն խանգարման մատնելու։ Ըսե՛լ թէ երպելու
Պիտի ելլէր, ինքն որ գիտէ ամէն բանի չափն ու կարգ,

digitised by A.R.A.R.@

Թէ իր լման հասած կեսար պիտի հաճի դէմն ելլել
Իր դատարկուած ինքնութեան։ Կեսա՛ր, կեսա՛ր, դուն անոր
Դատողութիւնն ալ նուաճեր ես։

(Կը մտնէ ոստիկանապետ մը)

ՍՊԱՍ. Պատգամաբեր մը Կեսարէն։

ԿԼԷՈ. Ի՞նչ, ալ չի մնա՞ց ուրիշ կարգ շրջադրութեան։ Տեսէք, կանայք,
Լիցուն բացուած վարդին դէմ քիթ խրցել կրնան եղեր
Անոնք որ կոկոններուն առջև ծունկի կուգային։
Ներս բեր, պարոն։

(Կը մտնէ ոստիկանը)

ԷՆՈ. (Մեկնելէ) Ես ու պարկեշտութիւնս հակառակիլ կը սկսինք։
Անմիտներուն հաւատարիմ մընալով՝ ուղիղ միտք
Կը դառնայ լոկ անմտութիւն, սակայն դարձեալ ան որ կընայ
Բարեմտորէն ինկած տիրո՛ջը հետեւիլ, իր տիրոջ
Ցաղթողին ի՞նչ կ'ըլլայ յաղթող, ու պատմութեան մէջ իրեն
Տեղ կըտանայ։

(Կը մտնէ Թիրէոս)

Կեսարի կամքը ի՞նչ է։

ԹԻՐ. Մեկուսի
Լըսեցէք ան։

ԿԼԷՈ. Բարեկամներ են ամէնք. համարձակ
Խօսէ ուրեմն։

ԹԻՐ. Նոյնպէս Թիրեւս Անտոնիոսի բարեկամ են։

ԷՆՈ. Ան, պարոն, այնքան շատի պէտք ունի օրքան Կեսար,
Այս թէ ոչ մեկի ալ պէտքը մնացած չէ։ Եթէ Կեսար
Լոկ հաճութիւն ցուցընէ, մեր տէր իշխանը կը ցատկէ
Իր բարեկամն ըլլալու։ Գալով մեզի, ատ դուք գիտէք։
Որուն ըլլայ մեր տէրը, մե՛նք անոն ենք, որ ըսել է,
Կեսարին։

ԹԻՐ. Շատ լաւ։ Ա՛ս է ըսելիքս։ Ո՛վ մեծանուն,
Կեսարին խնդիրքն ա՛ս է, որ չի խորշիք Ձեր կացութեան
Վրայ ուրիշ կերպ բայց միայն թէ Կեսարն է անիկա։

ԿԼԷՈ. Կատարեալ ալբայակերպ, շարունակէ։

ԹԻՐ. Ան գիտէ որ
Դուք յարած էք Անտոնիոսի, ոչ սիրելնուդ, այլ վախնալնուդ։

ԿԼԷՈ. Օ՜։

ԹԻՐ. Հետեւաբար Ձեր պատուին վրայ բիծերուն
Կ'արգահատի իրը հարկէն եկած արատ, և ոչ թէ Ձեր
Արժանն եղած։

ԿԼԷՈ. Ատուած մ'է ան ու գիտէ ինչ որ ուղիղ
Է կատարեալ։ Իմ պատիւս չէ յանձնուած, այլ լոկ կորզուած։

ԷՆՈ. (Մեկնելէ) Ատոր վատահ ըլլալու կերպն ես գիտեմ։ Անտոնիոսին
Կը հարցընեմ։ Տէ՛ր բս, տէ՛ր բս, այնչափ ծակոտ է քու գործդ
Որ պէտք է ձգենք քեզ միայնակ ընկզմելուդ, քանի որ
Քու ամենէն սիրելիներդ քեզ կը լքեն։ (Կը մեկնի)

ԹԻՐ. Ըսե՛մ հիմա
Կեսարին թէ իրմէ ի՞նչ կը փափաքիք, գի մասամբ
Ի՞նք կը խնդրեմ որ շնորհելուն փափաք ցուցուի։ Շա՜տ հաճելի
Պիտի ըլլայ իրեն եթէ իր բարի բա՛խտը Ձեզ ներցուկ
Ա՛ընէք վերան կրթնելու. իսկ իր հոգին պիտի բերկրի
Ջերմագին, եթէ ինքն տեղեկանայ թէ Անտոնիո՛սը
Ձրգեր էք, ու իրեն՝ տիեզերքի երկրակալին
Պաշտպանութեան առակ գերեր էք ինքզինքնիդ։

Ի՞նչ կը կոչուիք։

ԿԼԷՈ.

ԹԻՐ. Թիրէոս է իմ անունս։

Շա՜տ ազնիւ պատգամաբեր,

ԿԼԷՈ. Մեծ կեսարին գնա ա՛ս ըսէ. փոյթեւանդ կը համբուրեմ
Իր ձեռքն ամենայաղթ. ըսէ իրեն՝ փոյթ ու պատրաստ
Եմ իմ թագս իրեն ոտից առջև գընել ու հոն ծունկ դալ.

digitised by A.R.A.R.@

Ըսէ իրեն, ամենիշխան բերնին շունչէն կը սպասեմ
Եգիպտոսիս բաղդին վճի՛ռը լսելու։

ԹԻՐ. Ասի է

Ամենավեհ Ձեզ ընթացք։ Երբ խոհական միտք ու բախտ
Մարանչին իրարու դէմ, եթէ առջինը համարձակ
Ձեռքէն եկածը գործէ, չկա՛յ դիպուած որ կարենայ
Զայն դրդուեցնել։ Շնորհ ըրէք, ծառայական իմ համբոյրս
Ձեր ձեռքին վրայ զետեղեմ։

ԿԼԷՈ. Ձեր կեսարին հայրը յաճախ
Երբ կ'որոճար պետութիւններ գըրաւել, իր շուրթերն
Այդ անարժան տեղին վրայ շնորհ կ'ընէր, կարծես համբոյր
Ցեղացնելով։

(Վերջերին կը մտնեն Անտոնիոս և Ենոբարբոս)

ԱՆՏ. Շնորհնե՞ր, ա՛յ շանթորսու Արամազդ։
Ի՞նչ ես դուն, մարդ։

ԹԻՐ. Մէկը որ միայն պաշտօն ունի մարդոց մէջէն
Ամենէն կատարեալին ու հրամանն հնազանդելու
Արժանիին պատուիրածները կատարել։

ԷՆՈ. (Մեկնելով) Խարազան
Պիտի ուտես։

ԱՆՏ. Հասէ՛ք, մարդեր։ Ա՛յ, գարշելի արարած։
Ի՞նչ է աս, ո՞վ աստուածներ ու դեւեր։ Հրաման, սատ
Կը հալի կ'երթայ ինէ։ Քիչ առաջ, երբ „ո՞ւր էք"
Կը պոռայի, ինչպէս տղաք նետուած դրամի վրայ կուուելու՝
Թագաւորներ կը ցատկէին յառաջ գալու „Հրամաններ՞",
Գոչելով։ Կանչ չունի՞ք։ Անտոնիոսն եմ ես դեռ։

(Կը մտնեն սպասաւորները)

Սա ապուշն ասկէ տարէք ու խարազան կերցուցէք։

ԷՆՈ. (Մեկնելով) Աւելի լաւ է խաղալ առիւծին կորիւնին հետ
Քան օրհասին մէջ գտնուող ծերացածին։

ԱՆՏ. Ա՛յ լուսին,
Ու լուսաւորք, լաւ ծեծեցէք, Կեսարն իրենց տէր դաւանող
Հարկատու ամենէն մեծ իշխաններուն քրտանն ըլլայ,
Եթէ գտնեմ անեւոս՝ լիրբ վարմունքին սրոր ձեռքին
Հետ — ի՞նչ էր անունն անոր, որ երբեմն էր Կլէոպատրա։
Լաւ ծեծեցէք, օ՜ն, մարդեր, մինչև տեսնէք տղու մը պէս
Ծրոմբոկեն իր դէմքին, ու բարձրաձայն լալով հայցելը
Գրթութիւն։ Տարէ՛ք սրկէ։

ԹԻՐ. Անտոնիո՛ս։

ԱՆՏ. Քըշեցէք դան
Անդին տարէք։ Ծեծուելէն վերջ, կրկին բերէք։ Կեսարին աս
Մանչը մենք իրեն բանբեր պիտի ելթայ։

(Կը մտնեն սպասաւորները Թիրոսի հետ)

Քեզ ճանչնալէս առաջ դուն կէս քանդուած էիր։ Ասա՛նկ,
Ամուսնական բարձրս հրամ գլուխ չի դրած՝ ես թողում,
Եւ կենամ օրինաւոր ինծի սերունդ ստանալէ,
— Եւ գոհար կնոջմէ մը, որ խաբուիմ ծառաներու
Վերակացու արարածէ մ՝։

ԿԼԷՈ. Ազնիւ տէր իմ..

ԱՆՏ. Դեպեւկոտին
Մէկն եղած ես դուն յաւէտ, բայց երբ մենք զառածանքնուս
Մէջ քարանք — եղո՛ւկ ատոր — իմաստուն աստուածներն
Աչուընիներիս կը կապեն, մեր յստա՛կ գատողութիւնը
Կ'ընկղմեն մեր կեղտին մէջ, մոլորանքիս պաշտել կուտան,
Մինչ մե՛նք սիգարով մեր կործանման կը դիմենք։

ԿԼԷՈ. Ո՜հ, մինթէ աս պիտի լսե՛լ հասնէի։

ԱՆՏ. Ես մեռած
Կեսարի տախտակին վրայ մընացած պաղ մարմ կտոր
Մը քեզ կըտայ. ոչ միայն ատ. Պոմպէոսի հատակոտորն

digitised by A.R.A.R.@

Էիր գուն, մէկդի դնելով դեռ որքան որ հեշտոտ ժամեր՝
Ամբոխին բերնին առակ դարձանէն դուրս՝ հոսկէ հոնկէ
Ցուփատենչիկ քաղաք ես, դի վստահ եմ, թէպէտ կրնաս
Կըռահել թէ ցանկութեան մէջ չափը ի՞նչ ըլլալու է,
Դուն չես գիտեր թէ ինչ է ան։

ԿԼԷՈ. Ի՞նչ պէտք կայ այս ամենուն։

ԱՆՏ. Թող տա՛լ մարդուկի մը որ պարգեւ կ'ընդունի
Ու „Աստուած քեզ փոխարէնը տայ" կ'ըսէ, համարձակ
Ձեւերը առնե՛լ խաղընկերիս՝ այս ձեռքիդ հետ, վեհ սրտերու
Ընքայակա՞ն այդ ինքոցին՝ կապողին հետ։ Ո՜չ, ո՞ւր էր թէ
Բազանի *) բարձրը լերան վրայ ըլլայի, եղջիւրաւոր
Եղն տրէն բարձրը գոռալու, դի կատղելու պատճառ ունիմ,
Ու բարեկերթ եղանակով զայն հնչակել պիտի նմանէր
Վիզը չուանին մէջ դահիճին շընորհակալ ըլլալու.
Որ ժիր իր գործը կը տեսնէ.

(Վերջապէս կը դադրի Սաղոսոսի Թիրէոսին հետ)

Ինչպէս, աղէկ ծեծ կերա՞ւ։

Ա. ՍՊԱՍ. Փառաւոր, իշխանդ իմ։

ԱՆՏ. Լացա՞ւ, հայցե՞ց ներողութիւն։

Ա. ՍՊԱՍ. Այո՛, շընորհ աղերսեց։

ԱՆՏ. Եթէ դեռ հայրը՛դ կ'ապրի, թող ափսոսայ որ դուն չեղար
Իրեն աղջիկ, և գրնա դուն ցաւ ըզգա՛ կեսարին
Յաղթանակին հետեւելուդ, քանի որ իր հետեւորդն
Ըլլալուդ կերաք դուն ծեծ, այսուհետեւ տիկնոջ մը ձե՛ռքը
Ճերմակ քեզի ջերմ տայ, անոր նայի՛լըդ դող բերէ։
Կորիր գնա ե՛տ կեսարի քով։ Պատմէ իրեն այս գրօսանքդ.
Միդ դիր, ըսես՝ թէ բարկացնել կուտայ ինծի իրեն հետ,
Զի յոխորտ ու քամա՛հրող կը թուի, բերնին յանկերդ
Ըլլած այժմու դիրքս իմին, ոչ թէ իրեն ծանօթ առջի
Իմ վիճակս, բարկանալ կուտայ ինծի, ու այս պահուս
Շատ դիւրին է ատ ընել, երբ իմ ատտղե՛ըրս բարի՝
Իմ ուղղիչներս երբեմնի, թափուր ձըգած իրենց ծիրեր,
Դժոխքի անյատակ վի՛հը պարպած են հուրերնին։
Եթէ իմ խօսքս ու գործածս իրեն ախորժ չի թուին,
Իրեն ըսէ՝ որ քովն ունի Հիպպարքոս, ազատ ըլլած
Իմ ստրուկս, զոր, ըստ հաճոյս, կրնայ ծեծել, տանջել, կախել,
Իմ բրածիս փոխարէն, վրայ տուր գուն։ Գնա սրկէ,

(Կը դիմի Թիրէոս)

Կապուտ կապուտ մարմնով, կորի՛ր։

ԿԼԷՈ. Լմնցուցի՞ր։

ԱՆՏ. Աւա՜ղ, մեր երկրային լուսինն հիմա խաւարած է,
Ու ատ նշան է չարագոյժ՝ Անտոնիոսի լոկ անկման։

ԿԼԷՈ. Պէտք է սպասեմ իր բարկութեանն անցնելուն։

ԱՆՏ. Փաղաքշելու համար կեսարն, ուզեցիր աչք ո՞ւնք ընել
Անոր կապե՛ըը կապողին։

Դեռ չի ճանչնա՞լ զիս այդպէս։

ԿԼԷՈ.

ԱՆՏ. Սիրտդդ պաղի՛ իմ վրրաս։

Ա՜հ սիրելիս, եթէ այդպէս

ԿԼԷՈ.

Ըլլամ ես, թող պաղած սրտէս երկի՛ղը կարկուտներ
Ծնցընէ, ու բղխած տեղն՝ աղրիւրն իսկ թունաւորէ,
Եւ վիհս առաջին քարն իջեցնէ, ու երբ թափի
Ան վար տեղայ, կեանքս լուծէ՝ խորտակէ. յետոյ զարնէ
Կեսարիոնն, մինչև որ հեռվհետ, յիշատակն
Իմ արգանդիս՝ բոլոր արի եգիպտացի՛քս միասին,
Հալեցնող այս քարընկէց փոթորիկին աղէտքէն,
Անգերեզման մեռած մընան, մինչև որ կեր ըլլան թաղուին
Նիղոսի ճանճերէն ու մժղուկներէն։

Գոհ եմ հիմա։

ԱՆՏ.

*) Սաղմոս ԿԷ։

digitised by A.R.A.R.@

Կեսար նստած է բանակով Աղէքսանդրիան պաշարելու,
Ուր իր բազդին ու զօրութեան ընդդիմակալ պիտի կուտիմ։
Մեր ուժը խրոխտ ցամաքի վրայ կանգուն կը մնայ, մեր ցրուած
Տրմիդն ալ վերստին մէկտեղած է, ու կը ծրիայ
Ծովավարժիկ յոխորտանքով։ Արտիս հատորն, ո՛ւր էիր։
Լրսէ՛ ինէ, ո՛վ տիկին։ Եթէ դառնամ ես ճակատէն
Անդամ մը ևս այս շրթունքներն համբուրելու, արիւնոտ
Պիտ՝ երեւամ։ Ես ու իմ թուրս պատմութեան մէջ մեղի էջեր
Պիտի շահինք։ Դեռ յոյս կայ, յոյս այս բանին մէջ։

ԿԼԷՈ. Ցեսա՞ր հիմա, իմ քաջարի իշխանը։

ԱՆՏ. Ես երի՛ցս ջղղապինդ, արիաբիրտ, հրզօրաշունչ
Պիտի ըլլամ, ու անողորմ պիտի կուտիմ, զի երբ ժամե՛րբս
Գողտր էին, ու բարեբաղդ, մարդիկ կեանքնր ինէ փրկանք
Կը ստանային կատակներու փոխարէն, բայց հիմա
Ակռաներբս պիտի կրցեմ, ու դիս կեցնել ով որ փորձէ
Պիտի գլորեմ զրկեմ խաւար։ Եկուր, ուրախ մէկ գիշեր մ՚ալ
Ունենանք, կանչէ՛ ինծի բոլոր տրտմած սպաներս,
Անգամ մ՚ալ ըմպանակնիս լեցընենք, կատականքով
Անմրտագիր կէս գիշերուան զանգակին։

ԿԼԷՈ. Իմ ծննդեան
Տարեդարձս է։ Միտքրս անչուք ոտնել էր զայն, բայց քանի որ
Իմ իշխանս վերստին ինքզինքն է, ես ալ Նորէն
Պիտի ըլլամ Կլէոպատրա։

ԱՆՏ. Դեռ մենք յաջող պիտի երթանք։

ԿԼԷՈ. Իշխանիս քով կանչեցէք բոլոր ազնիւ իր սպաներն։

ԱՆՏ՝ Այո, թող գան, պիտի խօսիմ ես իրենց, ու այս գիշեր
Ես իրենց բաղինեարուն մէջէն գինին ծայր տալ պիտի
Հարկադրեմ։ Եկո՛ւր, եկուր, թա՛գուհիս։ Դեռ հոգի կայ
Գործին մէջ։ Երբ գալ անգամ ես կուտիմ, մահն իս սիրել
Պիտի տամ, զի ես նոյն իսկ իր մահասփիւռ գերանդիին
Հետ մրցելու պիտի ելլեմ։

(Կը դէնէն սենեակը թողէ Էնոբարբոս)

ԷՆՈ. Հիմա ան հո՛ւր իր աչքով
Փայլակին հետ մրցում կ՚ընէ։ Կատղիլը լոկ զարհուրիլ է,
Վախի զգացում կորսնցնելու ասոյեան, ու այդ կէտին՝
Ցատրակն անգամ կ՚ելլէ ջայլա՛մը կտցելու։ Եւ իմ տեսա՛ծրս
Ան է. զօրավարնուս խելքը քանի նուազի,
Սրտոտութիւնն ետ կուգայ. երբ քաջութիւնն ելլէ խելքն
Իրեն ճարակ ընելու, իր ձեռքի սուրն՝ իր գործին
Կը կրծէ, կը մաշեցնէ։ Երթամ ես կերպ մը գտնեմ
Զինքը ձգել երթալու։ (Կը դէնէ)

(Շարունակելի) Թրգմ. Գ. ՓԱՌՆԱՆ

ՀԻՆ ՕՐԵՐՈՒ ԽԱՂԱՆԽԱՐՀԷՆ

ՃՈՊԱՆԽԱՂ

Հակայից դարերուն յատուկ այս ճխտաղին գոյութիւնն իսկ կ՚անգիտանան խաղագէտ շատեր. Հաղիւ միայն գիւղական կոյս աշխարհի բնիկներու բերնին մէջ կ՚յիշուի գիւղական վէպերու կարգին։

Ճոպանխաղը իրական մենամարտի հին կերպն ալ կ՚թուի, քանի որ ան երբեք ընդհանրապէս անմեղ ու պարզ զբօսանք մ՚ըլլալու. խաղէ աւելի մա՛րտ մ՚է ճոպանխաղը՝ խաղցուած երկու անյաղթ հակառներու մէջ, երկու փահլեւաններու՝ որոնք բնական է թէ իրենց արտաւոր յա՛ղթ ու հակայ կազմուածքին յարմար ալ խաղի՛ր պիտի խաղային։

Մեր ժամանակի մարդերէն, այս գուշակ սեռ-բունդէն, ամենամեծն ու հկան անգամ կրնա՛յ, օրինակի համար, խաղալ ճընդվզի օրերէն մնացած նեռ–ադեղի մը հետ. կրնա՛յ շարժել այն քարերը՝ զոր ամէն ազգերու նախնիք մէ՛կ ձեռքով բաներ վերցուցեր են՝ մեր վերցնել կրցած ձեռնաքարերուն պէս. կամ կարո՛ղ է Գորդ նեռեալ, քառասուն ֆէ-ըրգի (հակայի) թուր մէկէ՛ն իր՛ուի կտրել անկին ձգել։

Digitized by ARARAT@